

ανασταίνεται, γίνεται πουλάκι και τραγουδάει την ιστορία του, ανταμείβοντας τους καλούς και τιμωρώντας τη μάνα.

Στή συνέχεια περνάμε σε μία ξεχωριστή κατηγορία της αλληγορίας, στο *εδώδιμο παιδί*. Έχουμε μία σειρά παραμυθιών, όπου ο ήρωας ή η ηρωίδα είναι παιδιά μικρά και διάφορες μάγισσες και δράκοι τὰ κυνηγούν για νά τὰ φάνε. Αὐτά τὰ νεαρά παιδάκια δέν μεγαλώνουν κι οὔτε παντρεύονται ποτέ, ἀν ὑποθέσουμε ὅτι ὁ γάμος ἀποτελεῖ τό αἴσιο πέρας τοῦ παραμυθιοῦ, καί συμβολική καταξίωση τοῦ ἥρωα, παρά ἐπιστρέφουν συστηματικά στό πατρικό τους σπίτι, ὅπου καί ζοῦν εὐτυχισμένα μέ τούς γονεῖς τους (κατά κανόνα ἀφοῦ τούς κάνουν πλούσιους).

Ἔτσι ἔχουμε τον *Κοντορεβιθούλη* (ΑΤ 327, 328), την *Κοκκινσκουφίτσα* (ΑΤ 333), μέ δημοσιευμένη ἐδῶ παραλλαγή τὸ *παιδί καί τήν γιαγιά του*, ὅπου ἀντί γιά κοκκινσκουφίτσα, ὁ ἥρωας εἶναι ἓνα ἀγόρι πού ζεῖ μέ τή γιαγιά του ἐπίσης παρυσιάζουμε καί τό γνωστό παραμῦθι: ὁ *Δεκατρίης*, (ὁ Ἀμαλλιαρός), ὅπου ὁ Δράκος τρώει κατά λάθος τῆς κόρης του ἀντί νά φάει τὰ ἀδέρφια τοῦ Δεκατρίη.

Ἦτάρχουν καί παιδάκια ἡμιτελῆ, πού γεννήθηκαν ἀπό ἓνα ἄλληλο ζευγάρι μέ μαγικό τρόπο: μία γιαγιά ζητάει ἀπό τόν Θεό μισό παιδί, σάν τόν *Μισοκαλάκη* (ΑΤ 328), ἓνα παιδί μικρό σάν τή φακί, σάν τό κουκκί, σάν τό ρεβίθι. Σπακιότερα γεννιούνται ἀπό μία πορδή, ἓνα φύσημα, πέφτουν ἀπό τόν οὐρανό, κ.λπ. Οἱ λιλιπούτειοι αὐτοί ἥρωες συχνά ἐκδικιοῦνται τήν κακή μάγισσα πού θέλει νά τούς φάει, ξεγελώντας την καί καταφέρνοντας μέ τήν πονηριά τους νά τήν ἀναγκάσουν νά φάει κατά λάθος τό δικό της παιδί: στό τέλος, τή ρίχνουν καί τήν ἴδια μέσα στό φούρνο νά ψηθεῖ κι ἔτσι γλυτώνουν ἀπό τὰ νύχια της.

Σέ αὐτήν τήν ομάδα ἀνήκουν παιδιά ὅπως ὁ *Σπορδακάς*, ὁ *Κουκκιπιτέρης* (ΑΤ 700), πού χρησιμοποιοῦνται δυστυχῶς συχνά μόνο γιά οικιακή κατανάλωση. Ὅταν ἔχουν μορφή ζώου, πρόκειται συνήθως γιά ζῶο φαγώσιμο: ἀρνάκι, κοχοράκι, γου-

ρουνάκι, κατσιάκι. Κάποτε, τό βρίσκουμε πνιγμένο στήν κατσαρόλα, ὅπου πέφτει ἐκούσια ἢ ἀκούσια καί βράζει μαζί μέ τή σούπα. Ἄλλοτε, τό τρώνε οἱ γονεῖς του χωρίς καν νά τό καταλάβουν. Δέν τὰ καταφέρνει, ἡμιτελές ὅπως εἶναι, νά γίνει ἥρωας ἀνεξάρτητος: σ' αὐτήν τήν κατηγορία παραμυθιῶν μέ τραγικό τέλος, μποροῦμε νά πούμε ὅτι ὁ ἥρωας δέν ἀπομακρύνεται οὐσιαστικά ποτέ ἀπό τή χύτρα, δίπλα στήν ὁποία γεννήθηκε.

Ἄλλη περίπτωση εἶναι ὁ *Μισοκοροάκος* (ΑΤ 715). Ὁ ἥρωας εἶναι ἓνας κόκορας, πότε μισός, πότε ὀλόκληρος καί πότε ἀνάπηρος. Μία γιαγιά σφάζει συνήθως ἓναν κόκορα, μαγειρεύει καί τρώει τό μισό κοιμάται, ἐνῶ τό ἄλλο μισό (ὁ ἥρωας) δραπέτευει καί φεύγει μακριά. Ὅντας πανίσχυρος, γίνεται πλούσιος μετά ἀπό διάφορες ἀπίστευτες περιπέτειες καί γυρίζει πίσω στή γιαγιά, φέρνοντας της τό θησαυρό τοῦ βασιλιᾶ. Στῆς ἐλληνικές παραλλαγές ὁ *Μισοκοροάκος* εἶναι ἀθυρόστομος. Φαίνεται, παρά τήν κάποια λογοκρισία, ὅτι τό παραμῦθι γινόταν πολύ ἀστεῖο στήν ἀφήγηση, μέ τῆς κινήσεις πού φανταζόμαστε νά συνοδεύουν ὅλες αὐτές τῆς ἐκφράσεις («ρούφα, κῶλο, τό ποτάμι, νά χέσω τό μουστάκι τοῦ βασιλιᾶ καί τή ρόκα τῆς βασίλισσας», κ.λπ.) καί ὅτι εἶχε ἔντονο σεξουαλικό συμβολισμό.

Μέ τήν πάροδο μιάς δεκαετίας σχεδόν ἀπό τῆς *Παραμυθολογίας*, βρίσκόμεστε σήμερα ἐνώπιον σειρᾶς σημαντικῶν ἐκδόσεων καί μελετῶν γύρω ἀπό τό ἐλληνικό παραμῦθι. Θά ἀναφερθῶ εἰδικά στόν *Κατάλογο ἐλληνικῶν παραμυθιῶν*¹¹, πού κυκλοφόρησε σέ τρεῖς τόμους ἀπό τό 1994 ὡς τό 1999, γιατί μᾶς δίνει τή δυνατότητα νά κάνουμε συγκριτικές μελέτες ἀνάμεσα στό ἐλληνικό παραμῦθι καί στά ἄλλα corpus διαφόρων χωρῶν καί γλωσσῶν, προσδιορίζοντας ἔτσι καλύτερα τὰ χαρακτηριστικά

¹¹ Α. Ἀγγελοπούλου-Αἰ. Μπρούκου, *Ἐπεξεργασία ...*, ὁ.π., τόμ. 2: Ἄθῆνα 1994-1999.

του, που μέχρι στιγμής δεν είχαν μελετηθεί. Έτσι, πλάι στον διεθνή Κατάλογο των Aarne και Thompson,¹³ που μάς δίνει μία παγκόσμια ταξινόμηση όλων των παραμυθιακών τύπων, πλάι στους εθνικούς Κατάλογους που κατατάσσουν το ύλικό κάθε χώρας, κάθε γλώσσας μάλλον,¹⁴ υπάρχει σήμερα και ο ελληνικός Κατάλογος, τον οποίο χρησιμοποιούμε και συμπληρώνουμε έφεξης, ελπίζοντας να μεταφραστούν και οι υπόλοιποι τόμοι του σύντομα σε μιά από τις ευρωπαϊκές γλώσσες, ούτως ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί, όπως και οι άλλοι εθνικοί Κατάλογοι, στις συγκριτικές μελέτες διεθνώς.

Χρησιμοποιούμε όρισμένες συντομογραφίες που εκτίθενται στο τέλος του τόμου. Η άριθμηση των παραμυθιών είναι διεθνής και εΐθισται να σημειώνονται τά αρχικά τών ονομάτων τών δύο συγγραφέων (ΑΤ) και άμέσως μετά ο άριθμός του παραμυθιακού τύπου. Έτσι, για τή Σταχτοπούτα σημειώνουμε για παράδειγμα: ΑΤ 510Α και ένιοτε και τόν τίτλο του τύπου στά άγγλικά – δηλαδή Cinderella.

Επίσης, για τίσ άδημοσίευτες συλλογές σημειώνουμε ΛΦ (Λαογραφικό Φροντιστήριο φοιτητών Γ. Μέγα)¹⁵ και ΛΑ (Λαογραφικό Άρχείο Ακαδημίας Αθηνών).¹⁶

¹³ Aarne A.-Thompson St., *The types of the Folktales. A classification and bibliography*, FF Communications, No 184, Academia Scientiarum Fennica, Ελσίνκι 1981.

¹⁴ Λαμπρό παράδειγμα άποτελεί ο γαλλικός Κατάλογος: Delarue P.-Tenèze M.L., *Le conte populaire français. Catalogue raisonné des versions de France et des pays de langue française d'Outre Mer...* t. 1-4, Maisonneuve et Larose, 1957-1985-άλλά και ο τουρκικός, τών Eberhard, Wolfgang, und Boratav, Pertev Nalli, *Typen türkischer Volksmärchen*, Βιαννάντεν 1953.

¹⁵ Λαογραφικό Φροντιστήριο του Γ. Μέγα, Άρχείο τής Έλληνικής Λαογραφικής Έταιρείας Αθηνών.

¹⁶ Λαογραφικό Άρχείο, Κέντρο Έρεύνης τής Έλληνικής Λαογραφίας τής Ακαδημίας Αθηνών, (Κ.Ε.Ε.Α.).

Στίς εκδόσεις μας κρατούμε τή γλώσσα του πρωτοτύπου, ιπλοποιώντας έλάχιστα τίσ εκφράσεις εκείνες που διατυπώνονται σε διάλεκτο, π.χ., αντί να γράφουμε «ταί πώς, κουλή έγώ, να πιάσω να τή φέρω;» γράφουμε «και πώς, κουλή έγώ, να πιάσω να τή φέρω;» Θεωρούμε ότι ο στόχος τών εκδόσεών μας είναι να διαδοθεί τό ελληνικό παραμύθι και να διασπει από τό ευρύ κοινό. Οι έρευνητές μπορούν πάντοτε βέβαια να ανατρέξουν στό πρωτότυπο. Ένοποιούμε στίξη και ορθογραφία, ακολουθώντας τόν Μ. Τριανταφυλλίδη. Κατά τά άλλα, έξυπακούεται ότι τά κείμενα παραμένουν ατόύσια.

Πιστεύω ότι –μέσα από τίσ εκδόσεις τών τελευταίων έτών– όλοι μας θά άνασπλάσουμε έντέλει τήν εικόνα που έχουμε σχηματίσει για τά ελληνικά δημοτικά παραμύθια, που γνωρίζαμε έλλειπώς μέχρι στιγμής, καθώς ήταν δυσεύρετα, άνέκδοτα ή άημοσιευμένα σε παλιά λαογραφικά βιβλία και περιοδικά.

Η εικόνα αυτή είναι του μύθου, όπως τόν γνωρίσαμε όταν ήμασταν παιδιά.

Παρίσι, Μάρτιος 2002